

NÁRODNÁ RADA
OBČANOV SO ZDRAVOTNÝM
POSTIHNUTÍM V SR

Anna Reháková
Ing. Milan Měchura

SPOLUÚČASŤ OBČANOV SO ZDRAVOTNÝM POSTIHNUTÍM NA ODSTRAŇOVANÍ DISKRIMINÁCIE

**Príručka pre občanov
so zdravotným postihnutím**

V Bratislave 2008

Realizované s finančnou podporou Úradu vlády SR
v rámci Akčného plánu predchádzania všetkým
formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie,
antisemitizmu a ostatným prejavom intolerancie.
Za obsah tohto dokumentu je výlučne zodpovedná
Národná rada občanov so zdravotným postihnutím v SR.

OBSAH

ÚVOD	3
I. Možnosti občanov so zdravotným postihnutím na odstraňovaní diskriminácie	4
II. Vymedzenie pojmu a legislatívna charakteristika diskriminácie ľudí so zdravotným postihnutím	16
1.1 Antidiskriminačná legislatíva na Slovensku	16
1.2 Medzinárodná antidiskriminačná legislatíva	29
PRÍLOHA Č. 1	32

ÚVOD

„Väčšina problémov, ktoré sme schopní presne definovať, je už čiastočne vyriešená“ - Harry Lorayne

Slovo diskriminácia je jedným zo slov, ktoré sú v posledných rokoch často používané, niekedy aj bez poznania ich skutočného významu.

Národná rada občanov so zdravotným postihnutím v SR už viac rokov realizuje projekty zamerané na oblasť **diskriminácie z dôvodu zdravotného postihnutia**.

Diskrimináciu z dôvodu zdravotného postihnutia je možné vnímať ako nedostatok rovnosti v prístupe ku vzdelaniu, k zamestnaniu a ďalším právam, ktoré sú rovnaké pre osoby so zdravotným postihnutím ako aj osoby bez zdravotného postihnutia.

Naše projekty sme začali realizovať v mestách, ktoré sú sídlami vyšších územných celkov, postupne sme sa dostali do menších miest a mestečiek.

Cieľom strenutí zameraných na problematiku diskriminácie z dôvodu zdravotného postihnutia, ktorých sa zúčastňovali občania so zdravotným postihnutím nielen z členských organizácií NROZP v SR, bolo otvorene hovoriť o probléme diskriminácie – predovšetkým pochopiť rôzne prejavy diskriminácie, naučiť sa rozlíšiť, čo diskriminácia je a čo sa už za diskrimináciu považovať nedá.

Tomuto zámeru sú prispôsobené aj stretnutia v roku 2008, kde sa účastníci s pomocou našich odborných spolupracovníkov naučia rozlišovať prejavy diskriminácie a následne spoločne hľadať aj možnosti riešenia konkrétnych prípadov diskriminácie.

Hľadanie riešenia znamená aj hľadanie argumentov, prečo je potrebné problém riešiť a čo pozitívne jeho vyriešenie prinesie. Tiež znamená aj hľadanie partnerov, ktorí by mali pomôcť problémy riešiť, pretože im takáto povinnosť vyplýva zo zákona a často aj preto, že sme ich volili.

Názov brožúrky, ktorá sa vám dostala do rúk naznačuje snahu jej autorov podeliť sa o svoje viacročné skúsenosti a prispieť k tomu, aby sme sa viac zapájali do vecí verejných. A pri ovplyvňovaní vecí verejných, ktoré sa týkajú každého z nás, využívali zákonmi dané možnosti. Nájdete v nej aj vysvetlenia rôznych foriem diskriminácie z dôvodu zdravotného postihnutia a možnosti na ich postupné odstraňovanie.

Nezabúdajme však na to, že okrem práv máme aj povinnosti. A snažme sa robiť veci tak, aby sme presadzovaním svojich práv nesiahali na práva druhých. Pretože v tej chvíli my sami zasievame semienko diskriminácie.

Anna Reháková
riaditeľka Národnej rady občanov so zdravotným postihnutím v SR

Možnosti občanov so zdravotným postihnutím na odstraňovaní diskriminácie

Autor: Anna Reháková

Organizácie občanov so zdravotným postihnutím majú špecifický charakter v porovnaní s väčšinou iných občianskych združení. Ich vznik a existencia nie sú primárne odvodené od záujmov členov vykonávať „nadstavbové“ činnosti ako je kultúra, šport, umelecká tvorivosť, záhradkárstvo a pod., alebo takých verejnoprospešných činností ako je ochrana životného prostredia, prípadne pomoc iným skupinám občanov. **Hlavnými dôvodmi ich združovania sú obhajoba, presadzovanie a uplatňovanie práv seba samých ako znevýhodnených občanov a možnosť podieľať sa na riešení vlastných životných problémov, navzájom si pomáhať, odovzdávať skúsenosti z prekonávania prekážok súvisiacich so zdravotným postihnutím, motivovať iných pre ich aktívny prístup k riešeniu vlastných problémov.**

Činnosť organizácií občanov so zdravotným postihnutím patrí k oblastiam života, ktoré prešli od roku 1990 najdynamickejším rozvojom.

Stále väčší význam nadobúda **účasť na tvorbe a realizácii politik smerujúcich k zlepšovaniu kvality života osôb so zdravotným postihnutím vo všetkých oblastiach.** Je to jedno zo základných práv občanov, ktoré vyplýva z medzinárodných dokumentov – Štandardné pravidlá OSN, následne Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím, dokumenty a smernice Európskej únie (Amsterdamská zmluva, Charta základných práv občanov EÚ – článok 21 stanovuje zákaz diskriminácie osôb so zdravotným postihnutím a v článku 26 právo OZP na integráciu do spoločnosti, Smernica 2000/78 ES stanovuje základný rámec pre rovné zaobchádzanie v zamestnávaní a povolani). Konkrétnu iniciatívu EÚ predstavuje Akčný plán na roky 2004 až 2010 – Rovné príležitosti pre občanov so zdravotným postihnutím, v ktorom komisia navrhuje, aby zainteresované strany a kľúčoví účastníci, medzi ktorými sú predstavitelia a organizácie osôb so zdravotným postihnutím boli viac zapojení do politických rokovaní s cieľom zavedenia trvalých zmien so širokým dopadom v hospodárstve a v spoločnosti všeobecne. Počas gréckeho predsedníctva v EÚ bola prijatá Európska deklarácia „Média a zdravotne postihnutí“.

Najdôležitejšie dokumenty Rady Európy upravujúce postavenie osôb so zdravotným postihnutím: Európska sociálna charta, Odporúčanie Rady Európy „Smerom k plnej inklúzii osôb so zdravotným postihnutím“, Akčný plán Rady Európy pre zdravotne postihnutých.

V národnej legislatíve je to hlavne Ústava SR, viacero zákonov v oblasti zamestnávania, zdravotnej starostlivosti, sociálneho zabezpečenia, vzdelávania, prístupnosti informácií, architektonickej bezbariérovosti tzv. stavebná vyhláška, antidiskriminačný zákon, ale hlavne je to v súlade so „zdravým rozumom“...

Nejde však len o nezastupiteľnú úlohu samotných organizácií občanov so zdravotným postihnutím, ale stále viac sa súčasťou tohto procesu musia stávať sami občania so zdravotným postihnutím. **„Vyrovňovanie príležitosti“ pre občanov so zdravotným postihnutím je jedným z prostriedkov predchádzania a odstraňovania diskri-**

minácie nielen z dôvodu zdravotného postihnutia, ale aj veku, pohlavia. Práve občania so zdravotným postihnutím (ďalej OZP) sú často viacnásobne diskriminovaní – zdravotné postihnutie a vek, zdravotné postihnutie a pohlavie, zdravotné postihnutie, pohlavie, vek.

V súčasnej dobe môžeme organizácie občanov so zdravotným postihnutím deliť podľa viacerých kritérií:

- Podľa ich **územnej pôsobnosti**

Na celoštátne, regionálne a miestne. Organizácie s celoslovenskou pôsobnosťou majú väčšinou svoje organizačné celky – s regionálnou a miestnou pôsobnosťou.

Je aj množstvo organizácií, ktoré pôsobia na miestnej úrovni a nie sú organizačnou zložkou väčšieho občianskeho združenia.

Pre organizácie občanov so zdravotným postihnutím je dôležité **partnerstvo so samosprávami na úrovni ich územného pôsobenia**. Prechodom mnohých kompetencií zo štátu na samosprávy (decentralizáciou) sa zlepšili možnosti na zohľadňovanie rozdielnych potrieb občanov na úrovni regiónov, miest a obcí.

Došlo k odovzdaniu zodpovednosti, právomocí a financií na zabezpečenie zákonom vymedzených úloh územnej samosprávy.

Pre občanov so zdravotným postihnutím a ich rodiny to znamená možnosť riešenia problémov tam kde vznikajú, v mieste ich bydliska, prípadne regiónu. Podstatné zvýšenie kompetencií samospráv umožňuje aj rozdielne riešenie podobných problémov. Iné podmienky sú napr. v Košiciach ako v Prievdzi. To môže viesť aj k rozdielnym riešeniam toho istého problému. Pre to, aby boli problémy a potreby občanov so zdravotným postihnutím riešené naozaj v ich prospech je potrebná spolupráca oboch strán – organizácií, ktoré združujú občanov so zdravotným postihnutím a samospráv, čo je v duchu hesla európskych organizácií občanov so zdravotným postihnutím „**Nič o nás bez nás**“. Výhodou sú aj možnosti na úspešnejší lokálny lobbying.

- Podľa **obsahu ich činnosti**

zaoberajú sa obhajobou práv, uplatňovaním práv, podporou seba obhajoby, ovplyvňovaním tvorby a implementácie legislatívy, fyzického i spoločenského prostredia, zvyšovaním povedomia odbornej a laickej verejnosti. Okrem podpory a riešenia individuálnych prípadov sa sústreďujú na riešenie uvedených úloh z hľadiska ľudí so zdravotným postihnutím ako znevýhodnenej skupiny občanov.

Do obsahu ich činnosti patrí aj:

- monitoring implementácie národnej legislatívy, smerníc a nariadení EÚ týkajúcich sa OZP,
- zvyšovanie uvedomenia verejnosti o právach, povinnostiach, obmedzeniach a schopnostiach OZP,
- medzinárodné aktivity, práca v medzinárodných organizáciách,
- poskytovanie sociálneho poradenstva, sociálnej rehabilitácie,
- poskytovanie služieb – napr. tlmočnicke služby, služby osobných asistentov,
- poskytovanie informácií, vzdelávanie OZP, ich rodinných príslušníkov,

Občianske združenia sa rozlišujú aj **podľa druhu zdravotného postihnutia**

- Členmi sú osoby s rovnakým zdravotným postihnutím – príklad: Únia nevidiacich a slabozrakých, Združenie na pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím, Slovenský zväz

telesne postihnutých, Organizácia muskulárnych dystrofií, Slovenský zväz sclerosis multiplex a ďalšie.

- Členmi sú osoby s rôznymi druhmi zdravotného postihnutia – príklad: Slovenský zväz zdravotne postihnutých, Asociácia organizácií zdravotne postihnutých, Zväz postihnutých civilizačnými chorobami a ďalšie.

Základný rámec na **participáciu občanov so zdravotným postihnutím** (slobodná iniciatíva občanov, resp. aktívne sa zapájanie do života v rôznych oblastiach života) u nás existuje od 90. rokov, keď bol vytvorený Vládny výbor pre problematiku zdravotne postihnutých, ktorý postupom času menil svoje postavenie a aj názov. Najnovší názov je **Rada vlády pre osoby so zdravotným postihnutím**. Jej predsedom je pán Dušan Čaplovič, podpredseda Vlády SR.

V zmysle Štatútu Rady vlády je jej podpredsedom predseda Národnej rady občanov so zdravotným postihnutím v SR.

Členmi Rady Vlády SR pre osoby so zdravotným postihnutím sú, okrem iných, vždy dvaja zástupcovia:

- osôb s duševnými poruchami
- osôb s chronickými chorobami
- osôb s mentálnym postihnutím
- osôb so sluchovým postihnutím
- osôb s telesným postihnutím
- osôb so zrakovým postihnutím

Participácia môže mať rôzne úrovne - od informovania, konzultácií až po skutočné spolurozhodovania. Z hľadiska občianskych združení zdravotne postihnutých je dôležité zapájanie OZP do života obcí a miest prostredníctvom poslancov – predovšetkým z vlastných radov, delegovaním OZP do komisií a pod. Mladí ľudia si vytvárajú tzv. mládežnícke parlamenty – zdravotne postihnutí majú možnosť vytvoriť regionálne resp. miestne partnerstvá organizácií rôznych druhov zdravotného postihnutia a spoločne presadzovať svoje požiadavky.

Naším cieľom je inšpirovať občanov so zdravotným postihnutím, aby vyjadrovali svoje názory, aktívne sa zapájali do riešenia problémov komunity, v ktorej žijú a podieľali sa na rozhodovaní o veciach verejných, ktoré sa ich bezprostredne týkajú. Prečo? Odpoveď je jednoduchá: Pretože najlepšie vedia, čo potrebujú a často vedia navrhnúť aj riešenia.

Toto všetko sa môže diať práve prostredníctvom organizácií OZP. Záujem na tom má aj Európska únia. Tesne pred jej rozšírením o desať nových krajín – medzi nimi aj Slovenska - bol realizovaný projekt Európskeho fóra zdravotného postihnutia s finančnou podporou EÚ.

Cieľom projektu bolo zosieťovanie organizácií zdravotne postihnutých občanov v jednotlivých krajinách. V susednom Česku podobná organizácia už existovala, na Slovensku a v ďalších krajinách vrátane Bulharska a Rumunska sa ich postupne podarilo vytvoriť. Aj keď napríklad na Slovensku bolo cítiť zo strany veľkých organizácií značnú nedôveru vyplývajúcu zo skúseností vo Zväze invalidov. Prelomila ju až dohoda, podľa ktorej sa novovytvorená Národná rada občanov so zdravotným postihnutím v SR (Slovak Disability Council) zaoberá špecifickými problémami jednotlivých druhov zdravotného postihnutia

len v prípade, pokiaľ o to požiada členská organizácia.

Dôležité je aj to, že Národná rada občanov so zdravotným postihnutím v SR (ďalej NROZP v SR) nesmie prijímať rozhodnutia, ktorých dôsledkom by bolo zvýhodnenie niektorej skupiny občanov so zdravotným postihnutím na úkor inej skupiny.

NROZP v SR je členskou organizáciou Európskeho fóra zdravotného postihnutia v Bruseli, čo v praxi znamená, že patrí do „úniovej“ siete organizácií občanov so zdravotným postihnutím. www.nrozp.sk, <http://www.edf-feph.org>.

Dlhoročnými členmi medzinárodných organizácií sú aj jednotlivé špecifické organizácie:

Asociácia Marfanovho syndrómu:

EMSN - European marphan support network
(Európska sieť asociácií podpory marfanovho syndrómu)

Asociácia nepočujúcich Slovenska:

WFD – World Federation of the Deaf (Svetová federácia nepočujúcich)
EUD – European Union of the Deaf (Európska únia nepočujúcich)

Zväz sluchovo postihnutých je členom Medzinárodnej organizácie sluchovo postihnutých IFHOHYP

Združenie organizácií detí a mládeže so sluchovým postihnutím je členom Európskej únie mladých nepočujúcich EUDY

Liga proti reumatizmu

EULAR – European League against Rheumatism (Európska liga proti reumatizmu)
PARE – People with Arthritis/Rheumatism in Europe (Ľudia s artritídou a reumatizmom v Európe)

ODOS

MHE - Mental Health Europe,

Organizácia muskulárnych dystrofií

EAMDA – European Alliance of Neuromuscular Disorders Association (Európska aliancia asociácií muskulárnych dystrofií),

Slovenské hemofilické združenie

WFH – World Federation of Hemophilia (Svetová hemofilická organizácia)
EHC – European Hemophilia Consortium (Európske hemofilické konzorcium)

SLOVILCO

IOA – International Ostomy Association (Svetová asociácia stomikov)
EOA – European Ostomy Association (Európska asociácia stomikov)

Slovenský zväz telesne postihnutých

FIMITIC – medzinárodná organizácia osôb s telesným postihnutím

Únia nevidiacich a slabozrakých Slovenska

WBU - Svetová únia nevidiacich

EBU - Európska únia nevidiacich

ICEVI - Medzinárodná rada pre vzdelávanie ľudí so zrakovým postihnutím

IFGDS Medzinárodná federácia škôl pre výcvik vodiacich psov

Združenie nevidiacej a slabozrakej mládeže – sú pozorovateľmi v medzinárodnej mládežníckej organizácii

VIEWS - Visually Impaired´s Educational World Support

Združenie na pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím v SR

II - Inclusion International (Svetové združenie spoločností osôb s mentálnym postihnutím a ich rodinu)

IE - Inclusion Europe (Európske združenie spoločností osôb s mentálnym postihnutím a ich rodín)

Združenie rodičov a priateľov hluchoslepých detí

ZRHSD – EdBN a DBI – medzinárodné organizácie hluchoslepých

Členstvo v medzinárodných organizáciách umožňuje výmenu skúseností, získavanie informácií, vytváranie partnerstiev, ale aj dohôd o spoločných postupoch pri riešení problémov. Nielen my na Slovensku máme problémy, majú ich aj inde a riešia ich takisto s menším či väčším úspechom. Lepšie je však učiť sa na cudzích chybách a ešte lepšie je riešiť problémy spoločne.

Počas Európskeho roka rovných príležitostí pre všetkých realizovala NROZP v SR stretnutia v regiónoch, ktorých sa zúčastňovali predstavitelia občianskych združení OZP, miestni politici, zástupcovia úradov práce, sociálnych vecí a rodiny, vyšších územných celkov, často aj poskytovatelia služieb,

Jednou z tém stretnutí pri okrúhlych stoloch boli aj možnosti spolupráce organizácií OZP, samospráv a štátnej správy na regionálnej úrovni. Stretli sme sa aj s príkladmi dobrej praxe.

Účastníci stretnutí sa aktívne zapojili aj ako respondenti do nášho prieskumu v oblasti tvorby **politik zohľadňujúcich potreby OZP na regionálnej úrovni**. Z vypracovanej štúdie vyplýva záujem zúčastnených o postavenie OZP v spoločnosti, ich práva a povinnosti, kompetencie samospráv, informácie z iných regiónov v oblasti spolupráce občianskych združení OZP a samospráv.

Za **hlavné prekážky vytvárania rovných príležitostí pre všetkých** uviedli:

- financie
- nezáujem kompetentných
- neinformovanosť verejnosti

Aké sú teda **možnosti ovplyvňovania regionálnej a miestnej politiky zohľadňujúcej potreby OZP na regionálnej úrovni a miestnej úrovni?**

Oprieť sa môžeme o zákon č. 302 z roku 2001 Z. z o samospráve vyšších územných celkov, podľa ktorého:

- vyššie územné celky zabezpečujú tvorbu a plnenie Programu sociálneho, ekonomického a kultúrneho rozvoja územia samosprávneho kraja. Spolupracujú s obcami pri tvorbe ich programu rozvoja. V praxi sa často stretávame s názvom Program ekonomického a sociálneho rozvoja.....
- občania, v našom prípade **OZP majú právo podieľať sa na tvorbe Programov sociálneho, ekonomického rozvoja**. VÚC a obce sú povinné zverejniť tieto programy a občania – aj organizácie občanov so zdravotným postihnutím majú právo podávať návrhy, námety a pripomienky smerujúce na skvalitnenie tých častí programu, ktoré majú vplyv na kvalitu ich životných podmienok. O takejto možnosti majú občania a občianske združenia zatiaľ minimum informácií. Presvedčili sme sa o tom počas realizácie „regionálnych okrúhlych stolov“. **Občania so zdravotným postihnutím majú vysoký stupeň motivácie na hľadanie potrebných riešení, mnohí sú odborníkmi na základe vlastných skúseností**. Aj preto by mali tieto možnosti využívať a ponúknuť svoje znalosti samosprávam. Nestávať sa do pozície prosebníkov, ale tých, ktorí vedia niečo ponúknuť – pomenovať problémy a navrhnúť aj ich riešenie. Treba však povedať aj to, že nie vždy a nie každému OZP to jeho zdravotné postihnutie umožňuje.

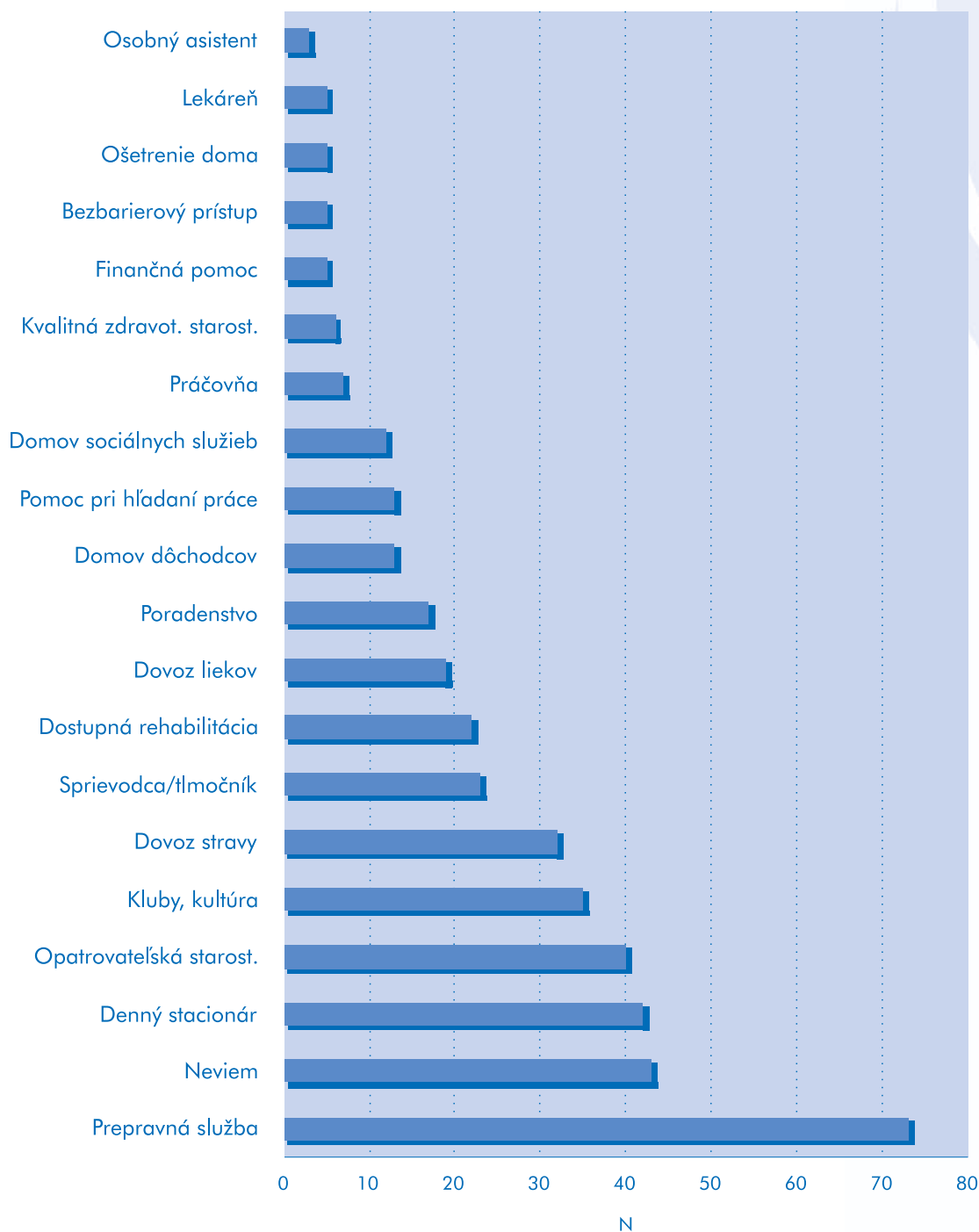
Realizácia projektu umožnila spoznať nielen systém tvorby programov ekonomického, sociálneho a kultúrneho rozvoja a ich konkrétny obsah, ale aj spoločné hľadanie možnosti na participáciu OZP pri riešení problémov vyplývajúcich zo zdravotného postihnutia. Rozdielny záujem zo strany predstaviteľov VÚC sa odrazil aj v rozdielnom prístupe k OZP:

- len jeden vyšší územný celok zapojil do monitorovania situácie a následne aj tvorby opatrení v sociálnej oblasti predstavitela občianskeho združenia OZP
- v jednom z VÚC má predseda poradný orgán, ktorého členom je aj zástupca občanov so zdravotným postihnutím
- zatiaľ len ojedinele majú organizácie OZP podpísanú zmluvu o spolupráci s vedením mesta

Využívajme existujúce možnosti:

- povinnosťou VÚC vyplývajúcou zo zákona je umiestniť návrh Programu ekonomického, sociálneho a kultúrneho rozvoja (ďalej len Program) na občanom prístupnom mieste, aby mohli podávať námety, pripomienky
- Program..... schvaľujú poslanci vyššieho územného celku, miestne programy schvaľujú miestni poslanci
- Programy sú prerokovávané verejne, čo znamená, že sa ho môže zúčastniť každý občan žijúci v regióne alebo v meste, na ktorý sa Program vzťahuje. Výhoda menších územných celkov – každý každého pozná – teda aj svojho poslanca, ktorého volil. Argumentujme, presvedčajme.
- poslanci VÚC sa spravidla schádzajú jeden – dvakrát mesačne. Tak stanovuje zákon. Zasadnutia sú spravidla verejné. Vystúpiť môžu presne stanovení ľudia. O vystúpenie je však možné požiadať – napr. aj zástupcovia občanov so zdravotným postihnutím majú možnosť vysloviť svoje stanoviská a požiadavky
- samosprávy na všetkých úrovniach (región, mesto, obec) majú vytvorené komisie, organizácie OZP sa musia usilovať o dosiahnutie zastúpenia v komisiách, resp. sa zúčastňovať ich rokovaní, prednášať konkrétne problémy.

Absentujúce služby

Tabuľka ukazuje chýbajúce druhy služieb v regiónoch Slovenska podľa názorov účastníkov okrúhlych stolov, ktoré realizovala NROZP v SR počas Európskeho roka rovných príležitostí pre všetkých.

V každom meste, mestečku a obci môžu byť požiadavky rozdielne. Viete, čo chýba vo vašom meste, dedine... ?

Väčšinu vyššie uvedených služieb potrebujú aj iné skupiny obyvateľov – starší ľudia, rodiny v ktorých žijú OZP, rodičia malých detí (bezbariérové prostredie je potrebné aj pre kočíky s deťmi)

A medzi nimi môžeme nájsť partnerov pre presadzovanie spoločných požiadaviek.

Komunikujme spolu, hľadajme spoločné riešenia a potom ich aj spoločne presadzujeme. Predídeme tak situácii, keď zrealizované opatrenie v prospech jednej skupiny OZP zhorší situáciu inej skupine.

Medzi množstvom kompetencií, ktoré prešli na obce je aj viacero druhov sociálnych služieb. Medzi prvé patrilo opatrovatelstvo, postupne pribúdali ďalšie.

Nový zákon č. 448/2008 o sociálnych službách ich počet ešte zvýšil, zároveň umožňuje väčšiu variabilitu sociálnych služieb pre OZP. Prostredníctvom individuálneho rozvojového plánu sociálnych služieb, čo znamená služby „šité na mieru“ klienta bude možná jeho väčšia aktivizácia. Je predpoklad, že občan pozná svoje možnosti a potreby vyplývajúce z jeho zdravotného postihnutia a vie teda špecifikovať druh služby, ktorý mu pomôže zlepšiť kvalitu života. Inými slovami, zákon prenáša určitú zodpovednosť aj na samotného občana. OZP má však právo prijať **informované rozhodnutie**, ku ktorému potrebuje dostatok pre neho zrozumiteľných a konkrétnych informácií.

V tejto súvislosti väčší význam nadobúda **komunitné plánovanie**.

Komunitné plány sociálnych služieb – to je ďalšia oblasť, kde sú možnosti na presadzovanie potrieb občanov so zdravotným postihnutím. Napr. aj pri uprednostňovaní rozširovania zariadení sociálnych služieb s denným pobytom, pred pobytom dlhodobým, pri odľahčovacích službách pre OZP a rodiny občanov s deťmi i so zdravotným postihnutím.

Ako začali v mestečku Tisovec ?

(zdroj: <http://www.tisovec.com/view.php?cislocianku=2008032701mesta>)

Na čo je dobré komunitné plánovanie sociálnych služieb? Je zrejmé, že občan so zdravotným postihnutím má iné potreby ako rodič, ktorý nezvláda starostlivosť o výchovu svojich detí, prípadne občan nezvládajúci svoj život. Aj vo vnútri skupiny pôjde o rozdielne potreby, napr. u občanov ZŤP podľa druhu a miery postihnutia, ale aj podľa veku, pohlavia a pod. Komunitné plánovanie ako otvorený proces zisťovania potrieb, zdrojov a hľadania najlepších riešení v oblasti sociálnych služieb pre jednotlivé komunity bude slúžiť ako základná metóda na riadenie rozvíjajúcich sa sociálnych služieb v meste Tisovec a m. č. Rimavská Píla, iba ak mu každý občan porozumie.

Stačia vedomosti, jasný zámer a dobrá vôľa na spoluprácu poskytovateľov a poberateľov sociálnych služieb. Mesto si mohlo vypracovanie plánovania sociálnych služieb objednať u iného subjektu, alebo byť samé spracovateľom. Poslanci zastupiteľstva rozhodli, že spracovateľom bude mesto a určili riadiacu štruktúru, ktorej úlohou je koordinácia procesu plánovania, priebežné spracovávanie návrhov a námetov.

Mesto vyzvalo svojich občanov, aby sa zapojili do procesu plánovania. Či a ako využili túto možnosť miestne organizácie OZP nevieme. Uvádzame to však ako podnet pre tých, ktorí sa do podobných aktivít ešte nezapojili. A tam, kde samospráva neoslovila svojich občanov, môžu občania – aj organizácie OZP osloviť ju a vyzvať na spoluprácu.

Váš názor je dôležitý.....

aj keď si zvolení často myslia, že voličov potrebujú len v deň volieb, pripomínajme im, že sme ich voliči celé volebné obdobie

...alebo pokračovanie o možnostiach participácie občanov so zdravotným postihnutím na skvalitňovaní ich života a tým aj obmedzovania diskriminácie.

Opäť sa blížia volby a to nielen do Európskeho parlamentu, ale aj volby regionálne, potom zasa obecné. Tu je tiež priestor a možnosti, ktoré sa musíme naučiť využívať:

- Vybrať a navrhnúť kandidátov na poslancov z radov občanov so zdravotným postihnutím – je medzi nimi veľa šikovných a rozhladených ľudí
- Existuje väčšia pravdepodobnosť zvolenia za poslanca samosprávy ako za poslanca do vyšších volených orgánov. Občania si lepšie pamätajú komu dali svoj hlas, čo im umožňuje pripomenutie volebného aktu
- Pokiaľ sú už známi kandidáti na poslancov, je potrebné s nimi nadviazať kontakt a hovoriť s nimi. Dajme im možnosť verejne sa vyjadriť, čo chcú urobiť v prípade zvolenia v prospech skupiny OZP
- Pokúste sa zorganizovať stretnutie tak, aby sa informácie dostali k čo najväčšiemu počtu občanov (v regionálnom rádiu, televízii, tlači)
- Naučte sa rozlišovať medzi slovami a skutkami. Sľubiť sa dá všeličo, hlavne pred voľbami.....

Lobbing – boj za práva určitej skupiny (v našom prípade OZP)

Je potrebný pri presadzovaní oprávnených požiadaviek OZP, **zvyšovaní účasti na tvorbe a realizácii politik smerujúcich k zlepšovaniu kvality života OZP**. Mnohé združenia OZP sú schopné osloviť znevýhodnené osoby a hovoriť v mene osôb, ktorých hlas nie je inak dostatočne počuť. Výhodou je poznanie problémov OZP na miestnej a regionálnej úrovni. Môžu poskytnúť aj spätnú väzbu o úspešnosti či neúspešnosti konkrétnej politiky vo vzťahu k OZP a pomôcť definovať a realizovať zodpovednú politiku voči verejnosti.

Lobbing je potrebný priamo v regiónoch, mestách, dedinách. Organizácie OZP poznajú problémy svojich spoluobčanov, ktorým sa raz za štyri roky hovorí voliči. Práve tu je najväčšia možnosť ovplyvniť tvorbu miestnej politiky vo vzťahu k občanom so zdravotným postihnutím a jej realizáciu aj kontrolovať. Dôležitá je však spolupráca jednotlivých občianskych združení a ich schopnosť spoločne sformulovať svoje požiadavky. Teraz je vhodná doba na vzájomne výhodnú spoluprácu so samosprávami, ktoré sú zavalené množstvom kompetencií a povinností prevzatých zo štátnej správy. Dobrým návodom na partnerskú spoluprácu je materiál Agenda 22 – Plánovanie politiky zohľadňujúcej potreby občanov so zdravotným postihnutím spracovaný vo Švédsku. Nájdete na www.nrozp.sk

O lobbingu sa radšej poučme aj zo skúseností iných a skúsenosti iných hovoria, že najdôležitejšie je:

- 1. Urobiť analýzu problému, ktorý potrebujeme riešiť**
- 2. Stanoviť zámer**
 - čo chceme dosiahnuť,
 - čo je reálne dosiahnutelné
 - čo môžeme dosiahnuť s existujúcimi zdrojmi – napr. pri plánovaní projektov nového druhu služby
 - na dosiahnutie zámeru si stanoví krátkodobý a dlhodobý zámer

3. **Taktika je z á k l a d o m - príprava aliancií, koalícií, (partnerstiev) partneri sa môžu meniť, podľa problému príprava materiálov: štúdie, prieskumy, štatistické údaje programy stretnutí, semináre, práca s médiami dajú sa využiť spomenuté štúdie, prieskumy, štatistické údaje, argumenty**
4. **Príprava materiálu, ktorého obsah chceme presadiť: vypracovanie obsahu, vypracovanie argumentov, protiargumentov – pripraviť sa na ich obhajobu,**
5. **Časový plán - súvislé a postupné aktivity**

Dôležité je poznať pravidlá, ktoré je potrebné dohodnúť na začiatku a nemeniť ich.

Kľúčové je zhromažďovanie informácií

Byť prvý – vedieť správne načasovať svoje aktivity napr. pri príprave volebných programov v regiónoch

Budovať v z ť a h y n i e k o n t a k t y

Poznajme a využívajme dôležité dokumenty OSN, Rady Európy, Európskej únie, národné dokumenty.

Väčšina aktivít a zodpovednosti v oblasti zdravotného postihnutia je záležitosťou každého členského štátu Európskej únie. Preto je strategický cieľ Komisie EÚ dosiahnuteľný prostredníctvom troch doplňujúcich a vzájomne sa podporujúcich pracovných cieľov, za plného využitia schopnosti Komisie konať tak, aby sa čo najviac zväčšil príspevok EÚ. Tieto pracovné ciele sú:

- **Dosiahnuť plnú aplikáciu pripravovanej Smernice o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní a pri príprave na povolanie a otvoriť diskusiu o budúcej stratégii na boj proti diskriminácii**
- **Úspešné zaradenie otázok zdravotného postihnutia do hlavného prúdu do relevantných komunitných politik a existujúcich procesov**
- **Zlepšenie „Prístupnosti pre všetkých“**

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

KRHUTOVÁ, Lenka a kol. 2005. Občané se zdravotním postižením a veřejná správa. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2005. 270 s. ISBN 80-244-1168-7

Vymedzenie pojmu a legislatívna charakteristika diskriminácie ľudí so zdravotným postihnutím

Autor: Ing. Milan Měchura

1. Vymedzenie pojmu a legislatívna charakteristika diskriminácie ľudí so zdravotným postihnutím

Rovnosť ľudí je všeobecne uznávaným ideálom, ku ktorému sa v súčasnosti hlásia všetky civilizované a demokratické štáty sveta. Legislatíva jednotlivých štátov obsahuje ustanovenia, podľa ktorých sú si všetci ľudia rovní vo svojich právach, a zakazujú diskrimináciu na základe viacerých dôvodov, väčšina z nich i na základe zdravotného postihnutia.

Napriek tomu sa v reálnom živote často stretávame s prejavmi voči ľuďom so zdravotným postihnutím, ktoré im v porovnaní s ostatnými bránia plnohodnotne využívať svoj ľudský potenciál. Ide o prejavy diskriminácie.

1.1 Antidiskriminačná legislatíva na Slovensku

Princíp rovnosti a zákazu diskriminácie je zakotvený predovšetkým v **Ústave Slovenskej republiky**. V článku 12 Ústavy sa uvádza:

„(2) Základné práva a slobody sa zaručujú na území Slovenskej republiky všetkým bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti, jazyk, vieru a náboženstvo, politické, či iné zmýšľanie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok, rod alebo iné postavenie. Nikoho nemožno z týchto dôvodov poškodzovať, zvyhodňovať alebo znevýhodňovať.“

I keď v tomto článku Ústavy nie je zdravotné postihnutie menovite uvedené, je zahrnuté pod pojmom „iné postavenie“. Pokiaľ je pochybnosť o tom, či určité konanie spadá pod antidiskriminačný zákon, je tu možnosť odvolať sa práve na tento článok Ústavy.

Aby sme mohli účinne vystupovať proti diskriminácii a presadzovať zásadu rovnakého zaobchádzania, musíme poznať a pochopiť základné pojmy a základné princípy, obsiahnuté v zákone č. 365/2004 Z.z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou, v tzv. antidiskriminačnom zákone, pričom si problematiku zúžime len na problematiku diskriminácie z dôvodu zdravotného postihnutia.

Čo sa rozumie pod pojmom dodržiavanie zásady rovnakého zaobchádzania?

Dodržiavanie zásady rovnakého zaobchádzania spočíva mimo iného v zákaze diskriminácie z dôvodu zdravotného postihnutia. Za diskrimináciu z dôvodu zdravotného postihnutia sa považuje aj diskriminácia z dôvodu predchádzajúceho zdravotného postihnutia alebo diskriminácia osoby, u ktorej by na základe vonkajších príznakov bolo možné predpokladať, že je osoba so zdravotným postihnutím. Pri posudzovaní, či ide o diskrimináciu alebo nie, sa taktiež neberie do úvahy, či dôvody, ktoré k nej viedli, vychádzali

zo skutočnosti alebo z mylnej domnienky.

Dodržiavanie tejto zásady spočíva aj v prijímaní opatrení na ochranu pred diskrimináciou.

Dôležité je teda nielen zdržať sa nerovnakého zaobchádzania z dôvodu zdravotného postihnutia voči takejto osobe, ale ako diskriminácia je hodnotené i neprijatie podporného alebo ochranného opatrenia. Typickým prípadom je zanedbávanie vytvárania bezbariérového prostredia napriek tomu, že tu máme legislatívu, ktorá prijímanie takýchto opatrení ukladá. Najčastejšie prípady diskriminácie z dôvodu zdravotného postihnutia spočívajú v nevytvorení podmienok a neuskutočnenie takých opatrení, ktoré by umožnili dostupnosť a užívateľnosť miest, služieb, zariadení pre zdravotne postihnutých.

Diskriminácia, ktorej sú občania so zdravotným postihnutím vystavení je niekedy založená na predsudkoch voči nim, často aj veľkou mierou ich prehliadania a ignorácie, čo sa prejavuje vytváraním a zväčšovaním bariér v prostredí a v postojoch spoločnosti.

Pre porovnanie tu ešte uvedieme, ako pojem diskriminácia definuje Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím:

Diskriminácia na základe zdravotného postihnutia znamená každé robenie rozdielov, vylúčenie alebo obmedzenie na základe zdravotného postihnutia, ktorých cieľom alebo účinkom je narušiť alebo znemožniť uznávanie, užívanie alebo uplatňovanie všetkých ľudských práv a základných slobôd v politickej, hospodárskej, sociálnej, kultúrnej, občianskej alebo inej oblasti na rovnakom základe s ostatnými. Zahŕňa všetky formy diskriminácie, vrátane odmietnutia primeranej úpravy.

Čo je diskriminácia, aké sú jej formy?

Diskriminácia je priama diskriminácia, nepriama diskriminácia, obťažovanie, sexuálne obťažovanie a neoprávnený postih; diskriminácia je aj pokyn na diskrimináciu a nabádanie na diskrimináciu.

Niektoré z týchto pojmov si objasníme bližšie.

Čo je priama diskriminácia?

Priama diskriminácia je konanie alebo opomenutie, pri ktorom sa s osobou zaobchádza menej priaznivo, ako sa zaobchádza, zaobchádzalo alebo by sa mohlo zaobchádzať s inou osobou v porovnateľnej situácii.

Priamou diskrimináciou je konanie, ktorým niekto priamo znevýhodňuje určitú osobu pre jej určitú vlastnosť alebo danosť, napr. pre jej zdravotné postihnutie.

Priamou diskrimináciou je napríklad uprednostnenie uchádzača o zamestnanie bez zdravotného postihnutia pred uchádzačom o zamestnanie so zdravotným postihnutím, i keď uchádzač so ZP lepšie spĺňa požiadavky na vykonávanie daného zamestnania. Typickým prípadom môže byť pohovor pri prijímaní do zamestnania, keď osoby so zdravotným postihnutím sú už počas pohovoru „vylúčené“ z ďalších výberových kôl. Zdravotné postihnutie je dôvodom, kvôli ktorému sa s takouto osobou zaobchádza menej priaznivo, ako s inými uchádzačmi o zamestnanie.

Ďalším častým prípadom je odmeňovanie. Zamestnanec s postihnutím dobre ovláda svoje úlohy, je spoľahlivý a iniciatívny, napriek tomu má nižší plat ako jeho kolegovia – šéf „prihliada“ k tomu, že poberá invalidný dôchodok.

Typickým príkladom diskriminácie je i častá situácia, kedy sa pri vybavovaní úradných záležitostí alebo v nemocnici nehovorí priamo s osobou so zdravotným postihnutím, ale sprostredkovane - cez jeho sprievodcu alebo asistenta.

Priamou diskrimináciou sluchovo postihnutých osôb pri prijímaní do zamestnania je požiadavka na schopnosť hlasovej telefonickéj komunikácie i v prípadoch, keď nie je

potrebná pre vykonávanie práce na danej pracovnej pozícii – napr. nedochádza ku komunikácii priamo s klientami alebo zákazníkmi, na komunikáciu sa používa len mailová alebo klasická písomná komunikácia.

Čo je nepriama diskriminácia?

Nepriama diskriminácia je navonok neutrálny predpis, rozhodnutie, pokyn alebo prax, ktoré znevýhodňujú osobu v porovnaní s inou osobou; nepriama diskriminácia nie je, ak takéto predpis, rozhodnutie, pokyn alebo prax sú objektívne odôvodnené sledovaním oprávneného záujmu a sú primerané a nevyhnutné na dosiahnutie takého záujmu.

Nepriamou diskrimináciou je napríklad rozhodnutie alebo predpis, ktoré znevýhodňujú osobu so zdravotným postihnutím v porovnaní s inou osobou pri uchádzaní sa o zamestnanie, získavaní určitých služieb alebo v prístupe do školy. Príkladom je situácia, keď vo firme platí povinnosť nástupu do práce na 8. hod. Z tohto dôvodu odmietne zamestnávateľ prijať do zamestnania telesne postihnutú uchádzačku o zamestnanie na invalidnom vozíku. Bezbariérový autobus, ktorým by sa mohla do zamestnania dopravovať, totiž prichádza až o 9. hod. a ona by tak nemohla byť v zamestnaní v stanovenú hodinu nástupu do práce. Stanovenie nástupu do zamestnania je navonok neutrálny predpis, pravidlo, ktorým sa musia riadiť všetci zamestnanci bez rozdielu. Ak si to však nevyžaduje povaha práce, napr. zapojenie výrobnéj linky, zamestnávateľ je povinný upraviť pracovnú dobu tak, aby nebolo znemožňované dochádzať do zamestnania osobe so zdravotným postihnutím.

Ďalším príkladom je vlastnenie vodičského preukazu ako podmienka prijatia do zamestnania, pričom vedenie auta nie je nevyhnutné na vykonávanie danej pracovnej pozície.

Za nepriamu diskrimináciu nevidiacich osôb možno považovať nesplnenie predpisov prístupnosti web stránok, na ktorých je možné elektronicky vybaviť nejakú službu, pričom služba vybavovaná cez web je lacnejšia ako klasicky. Takéto web stránky sa pre nevidiaceho stanú neprístupnými, čím sa stáva neprístupná i ponúkaná služba.

Do reštauračných zariadení je zakázané vstupovať so psom či iným zvieratkom. Ak sa ale tento predpis aplikuje i na nevidiacu osobu s vodiacim psom, je to možné v tomto prípade považovať za nepriamu diskrimináciu.

Čo je obťažovanie?

Obťažovanie je také správanie, v dôsledku ktorého dochádza alebo môže dôjsť k vytváraniu zastrašujúceho, nepriateľského, zahanbujúceho, ponížujúceho, potupujúceho, zneuctvujúceho alebo urážajúceho prostredia a ktorého úmyslom alebo následkom je alebo môže byť zásah do slobody alebo ľudskej dôstojnosti.

Obťažovaním môžu byť rôzne „neutrálne“ poznámky, ale i posmešky, na určitú skupinu zdravotne postihnutých osôb v prítomnosti takto postihnutej osoby. Pri obťažovaní je podstatné to, ako ho vníma osoba, ktorá je ním dotknutá a nie to, či ho za závažné považuje osoba, ktorá sa ho dopúšťa. Niektoré vtipy s tematikou svojho zdravotného postihnutia prijíma bez problémov, dokonca ich zbiera, iný ich považuje za urážlivé. Aj preto je dôležité, aby osoba, ktorá sa domnieva, že je vystavená obťažovaniu, dala včas a jednoznačne najavo, že takéto zaobchádzanie je pre ňu neprijateľné.

Čo je pokyn na diskrimináciu?

Pokyn na diskrimináciu je konanie, ktoré spočíva v zneužití podriadenosti osoby na účel diskriminácie tretej osoby.

Pri pokyne na diskrimináciu musí ísť vždy o postavenie nadriadený – podriadený medzi

osobou, ktorá diskrimináciu vyžaduje a osobou, ktorá ju má realizovať. O pokyn na diskrimináciu pôjde napríklad vtedy, ak riaditeľ dá príkaz vedúcemu personálneho oddelenia, aby prepustil zamestnankyňu, ktorá kvôli ochoreniam je často práceneschopná.

Čo je nabádanie na diskrimináciu?

Nabádanie na diskrimináciu je presvedčanie, utvrdzovanie alebo podnecovanie osoby na diskrimináciu tretej osoby.

Príkladom môže byť rada spolupracovníkovi, ako postupovať – napr. zadávaním nepriemeraných úloh, aby osoba so zdravotným postihnutím dala sama výpoveď. Nabádanie na diskrimináciu je podobná situácia ako pokyn na diskrimináciu s tým rozdielom, že podnet na diskrimináciu nejde od nadriadeného, ale ide od niektorého zo spolu zamestnancov. Rozlišovacím znakom medzi pokynom na diskrimináciu a navádzaním na diskrimináciu je skutočnosť, či medzi osobou, ktorá na diskrimináciu dáva pokyn alebo k nej podnecuje a osobou, ku ktorej pokyn alebo podnecovanie smeruje, ide o vzťah nadriadenosti a podriadenosti alebo o rovnocenný vzťah.

Čo je neoprávnený postih?

Neoprávnený postih je také konanie alebo opomenutie, ktoré je pre osobu, ktorej sa týka, nepriaznivé a priamo súvisí

- a) s domáhaním sa právnej ochrany pred diskrimináciou vo svojom mene alebo v mene inej osoby alebo
- b) s podaním svedeckej výpovede, vysvetlenia alebo súvisí s inou účasťou tejto osoby v konaní vo veciach súvisiacich s porušením zásady rovnakého zaobchádzania,
- c) so sťažnosťou namietajúcou porušenie zásady rovnakého zaobchádzania.

Neoprávnený postih je forma nerovnakého zaobchádzania ako odvetá za to, že si obeť diskriminácie uplatnila práva na ochranu pred diskrimináciou. Neoprávnený postih nastáva najmä v situáciách, keď ľudia so zdravotným postihnutím, ktorí majú pocit, že sú diskriminovaní, sú trestaní za to, že sa svoju situáciu rozhodli riešiť. Ide napríklad o situáciu, keď rodičia zdravotne postihnutého dieťaťa sa sťažujú riaditeľovi na to, že sa ich dieťaťu niektorí spolužiaci posmievajú, a ono začne dostávať za to zlé známky.

Kto je povinný dodržiavať zásadu rovnakého zaobchádzania?

Ktoré oblasti pokrýva antidiskriminačný zákon?

Každý je povinný dodržiavať zásadu rovnakého zaobchádzania v oblasti pracovno-právnych a obdobných právnych vzťahov, sociálneho zabezpečenia, zdravotnej starostlivosti, poskytovania tovarov a služieb a vo vzdelávaní.

Zákon nepozná výnimky v okruhu subjektov, ktoré by boli z povinnosti dodržiavať zásadu rovnakého zaobchádzania vyňaté. Zásadu rovnakého zaobchádzania sú povinné dodržiavať štátne orgány, orgány územnej samosprávy, orgány záujmovej samosprávy, fyzické osoby i právnické osoby.

Zásada rovnakého zaobchádzania sa uplatňuje len v spojení s právami osôb ustanovenými osobitnými zákonmi. O diskriminácii môžeme hovoriť, ak k diskriminácii dochádza pri uplatňovaní práv vyplývajúcich z právnych predpisov, ktoré sa viažu na tieto oblasti, napr. zákonník práce a zákon o službách zamestnanosti v oblasti zamestnávania, zákon o sociálnom poistení v oblasti sociálneho zabezpečenia a pod.

O diskrimináciu nepôjde, ak organizátor kultúrneho podujatia neposkytne jeho návštevníkovi zľavu z dôvodu zdravotného postihnutia, pretože žiadny zákon či iný právny predpis mu povinnosť poskytovať zľavy z dôvodu zdravotného postihnutia neukladá.

Zásada rovnakého zaobchádzania v sociálnom zabezpečení, zdravotnej starostlivosti, poskytovaní tovarov a služieb a vo vzdelávaní

V súlade so zásadou rovnakého zaobchádzania sa v sociálnom zabezpečení, zdravotnej starostlivosti, pri poskytovaní tovarov a služieb a vo vzdelávaní zakazuje diskriminácia osôb mimo iného i z dôvodu zdravotného postihnutia.

Zásada rovnakého zaobchádzania sa uplatňuje len v spojení s právami osôb ustanovenými osobitnými zákonmi v oblastiach prístupu a poskytovania

- a) sociálnej pomoci, sociálneho poistenia, starobného dôchodkového sporenia, doplnkového dôchodkového sporenia, štátnej sociálnej podpory a sociálnych výhod,
 - b) zdravotnej starostlivosti,
 - c) vzdelávania,
 - d) tovarov a služieb vrátane bývania, ktoré sú poskytované verejnosti právnickými osobami a fyzickými osobami - podnikateľmi.
- Ak zákony ustanovujú všeobecné právo na vzdelanie, je možné považovať za diskrimináciu, ak z dôvodu architektonických bariér sa niektorá školská budova stáva pre imobilné osoby neprístupnou a imobilná osoba z tohto dôvodu nemôže takúto školu navštevovať. Rovnako je to s dostupnosťou služieb, napr. priestor medzi regálmi v obchodoch, ktorý je príliš úzky pre používateľov invalidných vozíkov.

Zásada rovnakého zaobchádzania v pracovnoprávných vzťahoch

V súlade so zásadou rovnakého zaobchádzania sa v pracovnoprávných vzťahoch, obdobných právnych vzťahoch a v právnych vzťahoch s nimi súvisiacich zakazuje diskriminácia osôb mimo iného z dôvodu zdravotného postihnutia.

Zásada rovnakého zaobchádzania sa uplatňuje len v spojení s právami osôb ustanovenými osobitnými zákonmi najmä v oblastiach

- a) prístupu k zamestnaniu, povolaniu, inej zárobkovej činnosti alebo funkcii vrátane požiadaviek pri prijímaní do zamestnania a podmienok a spôsobu uskutočňovania výberu do zamestnania,
 - b) výkonu zamestnania a podmienok výkonu práce v zamestnaní vrátane odmeňovania, funkčného postupu v zamestnaní a prepúšťania,
 - c) prístupu k odbornému vzdelávaniu a účasti na programoch aktívnych opatrení na trhu práce vrátane prístupu k poradenstvu pre výber zamestnania a zmenu zamestnania alebo
 - d) členstva a pôsobenia v organizácii zamestnancov, organizácii zamestnávateľov a v organizáciách združujúcich osoby určitých profesií vrátane poskytovania výhod, ktoré tieto organizácie svojim členom poskytujú.
- Zákaz diskriminácie sa nevzťahuje len na samotný výkon zamestnania, ale i na proces prijímania do zamestnania, na odmeňovanie, prístup k funkciám a k odbornému vzdelávaniu. Príkladom nerovnakého zaobchádzania je postup zamestnávateľov pri znižovaní počtu pracovníkov v organizáciách - často dochádza najskôr k prepusteniu zamestnancov so zdravotným postihnutím alebo im nie je predĺžená pracovná zmluva, aj napriek tomu, že neporušujú pracovnú disciplínu, majú dobré výsledky.

Opatrenia v prospech osôb so zdravotným postihnutím

Z hľadiska osôb so zdravotným postihnutím je dôležité, že na uplatnenie zásady rovnakého zaobchádzania vo vzťahu k osobe so zdravotným postihnutím zákon ukladá zamestnávateľom prijať také opatrenia, ktoré umožnia takej osobe prístup k určitému zamestnaniu, k výkonu určitej činnosti v zamestnaní, k funkčnému či inému postupu v za-

mestnaní alebo prístupu k odbornému vzdelávaniu. To neplatí, ak by prijatie takých opatrení bolo pre zamestnávateľa neprímerane náročné.

Pri posúdení, či je prijatie opatrení neprímerane náročné, sa berie do úvahy

- a) prospech, ktorý by prijatie opatrenia prinieslo osobe so zdravotným postihnutím,
- b) finančné možnosti zamestnávateľa vrátane dostupnosti finančnej alebo inej pomoci potrebnej na prijatie opatrenia a
- c) možnosť dosiahnuť účel opatrenia iným, náhradným spôsobom.

Pokiaľ existuje výrazná finančná podpora zo strany štátu na podporu zamestnávania osôb so zdravotným postihnutím, nemôžu zamestnávateľia odmietnuť prijať do zamestnania takúto osobu s odôvodnením, že to pre nich predstavuje neprímeranú finančnú záťaž.

Za neprímerane náročné sa nepovažuje prijatie takého opatrenia, na ktorého prijatie je zamestnávateľ povinný podľa osobitných predpisov.

Vytvorenie bezbariérového prístupu do budovy sa nemôže považovať za neprímerane náročné opatrenie, pretože to ukladá zamestnávateľovi stavebný zákon a „bezbariérová“ vyhláška.

Za nedodržanie zásady rovnakého zaobchádzania z dôvodu zdravotného postihnutia sa považuje aj odmietnutie alebo opomenutie zamestnávateľa prijať potrebné opatrenia.

Postihnutí ľudia bývajú automaticky odmietaní bez toho, aby zamestnávateľ zvážil, či by sa prostredie nedalo bez problémov prispôbiť ich špecifickým potrebám. Pritom ide často o finančne málo náročné úpravy.

Prípustné rozdielne zaobchádzanie

Diskriminácia z dôvodu zdravotného postihnutia nie je objektívne odôvodnené rozdielne zaobchádzanie, ktoré spočíva v ustanovení podmienky zdravotnej spôsobilosti na prístup k zamestnaniu alebo podmienky na výkon určitých činností v zamestnaní, ak to vyžaduje povaha tohto zamestnania alebo činnosti.

Zákon pripúšťa a nepovažuje to za diskrimináciu, aby v odôvodnených prípadoch boli stanovené pre výkon konkrétneho zamestnania podmienky zdravotnej spôsobilosti. Príklady tu asi uvádzať nie je potrebné.

Diskriminácia nie je prijatie dočasných vyrovnávacích opatrení orgánmi štátnej správy zameraných na odstránenie foriem sociálneho a ekonomického znevýhodnenia a znevýhodnenia vyplývajúceho z dôvodu veku a zdravotného postihnutia, ktorých cieľom je zabezpečiť rovnosť príležitostí v praxi. Zákon definuje, v ktorých prípadoch, v ktorých oblastiach a na akú dlhú dobu môžu štátne orgány tieto dočasné vyrovnávacie opatrenia prijímať, vzhľadom na rozsah a užívateľov tejto príručky tu podrobnosti neuvádzame.

Pozitívna diskriminácia alebo pozitívne opatrenie?

Väčšina ľudí chápe obsah pojmu „pozitívna diskriminácia“ správne, ale jeho pomenovanie je dosť nešťastné, veľmi nebezpečné a kontraproduktívne. dokonca aj v medzinárodnej terminológii sa už nepoužíva a považuje sa za nevhodné označenie jeho obsahu.

Pojem „pozitívna diskriminácia“ by sme nemali používať vôbec alebo aspoň nie v súvislosti so zdravotným postihnutím. Sú len pozitívne opatrenia, ktoré nikoho nediskriminujú, ale odstraňujú znevýhodnenia, ktoré nie je možné prekonať vytváraním rovnosti príležitostí. Napr. zatiaľ žiadny špeciálne upravený počítač nerieši principiálny problém výrazne pomalšej komunikácie nevidiaceho s počítačom a jeho vyššej záťaže a preto

dlhší časový limit nie je diskrimináciou, ale opatrením na prekonávanie znevýhodnenia, ktoré špeciálny počítač, ako opatrenie na zabezpečenie rovnosti príležitostí, nedokáže odstrániť. Žiadna bezbariérová architektúra nezbaví vozíčkara nevyhnutnosti používať vozík a s tým spojených obmedzení pohybu.

Ak by existovala "pozitívna diskriminácia" potom by mala existovať aj "negatívna diskriminácia", ale diskriminácia je vždy "negatívna". Pozitívne opatrenia nediskriminujú tých, ktorí ich nepotrebujú a teda nemajú žiadny, ani pozitívny diskriminačný charakter.

Je to rovnaké ako keby sme "pochvalu" nazývali "pozitívnym ohováraním", "pravdu" nazývali "pozitívnym klamstvom", "priateľstvo" nazývali "pozitívnym nepriateľstvom", "obdarovanie" nazývali "pozitívnym okradnutím". Je to ako keby základom nášho slovníka a myslenia boli len pojmy s negatívnym nábojom a všetko pozitívne by sme mali charakterizovať len relatívnym oslabovaním ich negatívneho náboja. Slovo "diskriminácia" vyvoláva vždy dojem, že je niekto neoprávnene znevýhodňovaný a tento dojem neodstráni ani prívlastok "pozitívna".

Mali by sme preto vždy hovoriť o oprávnených opatreniach na prekonávanie znevýhodnení, ktoré nikoho nediskriminujú a neznevýhodňujú.

Možnosti ochrany

Existuje viacero možností, ako postupovať v prípadoch, keď dôjde k porušeniu zásady rovnakého zaobchádzania.

Sťažnosť

Pokiaľ dôjde k porušeniu zásady rovnakého zaobchádzania **v pracovnoprávných vzťahoch**, má zamestnanec právo podať zamestnávateľovi sťažnosť. Zamestnávateľ je povinný na sťažnosť bez zbytočného odkladu odpovedať, vykonať nápravu, upustiť od konania, ktorým sa porušila zásada rovnakého zaobchádzania a odstrániť jeho následky. Zamestnanec môže podať sťažnosť i na úrad práce, soc. vecí a rodiny alebo podať podnet na inšpektorát práce.

Aby sťažnosť mohla byť objektívne prešetrená a vykonaná náprava, nemal by v nej chýbať opis konania, v dôsledku ktorého k porušeniu zásady rovnakého zaobchádzania došlo a označenie osoby alebo osôb, ktoré sú podľa sťažovateľa za toto porušenie zodpovedné.

Sťažnosť v zmysle zákona o sťažnostiach

Ak zásadu rovnakého zaobchádzania porušil pri svojej činnosti orgán verejnej správy, je možnosť podať sťažnosť podľa zákona o sťažnostiach. Takúto sťažnosť prešetruje vedúci orgánu, na ktorý bola sťažnosť podaná. Musí z nej byť zrejmé, čo je jej predmetom a čoho sa sťažovateľ domáha. Príslušný orgán verejnej správy je povinný prešetriť a vybaviť sťažnosť do 30 dní odo dňa, keď mu bola sťažnosť doručená. Zákon o sťažnostiach uvádza, kedy môže byť táto lehota predĺžená na 60, resp. 90 dní.

Podnet na Slovenskú obchodnú inšpekciu

Ak dôjde k porušeniu zásady rovnakého zaobchádzania v právnych vzťahoch, ktoré sú upravené zákonom na ochranu spotrebiteľa, je možné obrátiť sa s podnetom na Slovenskú obchodnú inšpekciu, ktorá môže subjektu porušujúcemu túto zásadu uložiť pokutu.

Podanie žaloby na súd

Ak sa občan dotknutý na svojich právach a právom chránených záujmoch porušením zásady rovnakého zaobchádzania neuspokojí s riešením, ktoré nasledovalo po podaní

sťažnosti, alebo ak sa rozhodne takúto sťažnosť nepodať, potom má možnosť obrátiť sa na súd. Môže sa najmä domáhať toho, aby ten, kto zásadu rovnakého zaobchádzania porušil, upustil od svojho konania, ak je to možné, napravil protiprávny stav, alebo poskytol primerané zadostučinenie – napr. ospravedlnil sa. Ak nedodržaním zásady rovnakého zaobchádzania bola značným spôsobom znížená dôstojnosť, spoločenská vážnosť alebo spoločenské uplatnenie dotknutej osoby a primerané zadostučinenie by nebolo dostačujúce, môže sa táto osoba domáhať aj náhrady nemajetkovej ujmy v peňaziach.

Označenie dôkazov zo strany žalobcu je veľmi dôležité. Ak žalobca predloží súdu dôkazy, z ktorých možno usudzovať, že k porušeniu zásady rovnakého zaobchádzania došlo, je povinnosťou žalovaného preukázať, že túto zásadu neporušil. Inými slovami, dôkazné bremeno znáša žalovaný. On musí dokázať, že zásadu rovnakého zaobchádzania neporušil.

V konaní vo veciach porušenia zásady rovnakého zaobchádzania sa účastník môže okrem advokáta alebo inej osoby, ktorú si zvolí, dať zastupovať aj Slovenským národným strediskom pre ľudské práva, ktoré zo zákona zabezpečuje právnu pomoc obetiam diskriminácie. Môže sa dať zastupovať i právnickou osobou, ktorej cieľom činnosti alebo predmetom činnosti je ochrana pred diskrimináciou.

Mimosúdna ochrana - mediácia

Na rozdiel od súdneho konania sa v niektorých prípadoch oveľa efektívnejším spôsobom riešenia konfliktov ukazuje mediácia.

Mediácia je mimosúdna činnosť, pri ktorej osoby zúčastnené na mediácii pomocou mediátora riešia spor, ktorý vznikol z ich zmluvného vzťahu alebo iného právneho vzťahu. Mediácia je alternatívny spôsob riešenia sporov pre ľudí, ktorí majú ochotu problémy riešiť a pokračovať vo vzájomnej komunikácii a spolupráci. Mediátor spor nerozhoduje, ale svojou činnosťou sprostredkúva a zlepšuje dorozumievanie medzi účastníkmi pre dosiahnutie ich zhody v riešení konfliktu. Výsledkom mediácie je záväzná písomná dohoda. Dohoda o mediácii môže byť pre účastníkov začiatkom pozitívneho vnímania a objektívneho pochopenia druhej strany v spore a prospešných vzťahových zmien medzi nimi.

Podnet na Ústavný súd SR

V prípadoch, keď sú diskriminujúcimi subjektmi orgány štátnej správy, orgány samosprávy alebo súdy prostredníctvom svojich rozhodnutí, môže sa dotknutý jednotlivец obrátiť na Ústavný súd a žiadať o nápravu. Na Ústavný súd je možné sa obrátiť len prostredníctvom zvoleného advokáta. Sťažovateľ môže po vyčerpaní dostupných opravných prostriedkov namietať porušenie práva na rovnosť. Pred Ústavným súdom však možno namietať porušenie zásady rovnosti len pri uplatňovaní tých základných práv a slobôd, ktoré sú zakotvené v Ústave Slovenskej republiky.

Sťažnosť na Európsky súd pre ľudské práva

Po vyčerpaní účinných vnútroštátnych opravných prostriedkov sa možno domáhať ochrany aj na Európskom súde pre ľudské práva v Štrasburgu. Porušenie ustanovenia o zákaze diskriminácie však možno, podobne ako pred Ústavným súdom, namietať len v súvislosti s porušením tých práv, ktoré sú obsiahnuté v Dohovore o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Sťažnosť smeruje voči štátu, ktorý vo vzťahu k sťažovateľovi porušil niektoré právo obsiahnuté v tomto dohovore.

1.2 Medzinárodná antidiskriminačná legislatíva

Požiadavka na rovnosť ľudí a zákaz diskriminácie je zakotvená vo viacerých medzinárodných dokumentoch, uvediem aspoň tieto:

Všeobecná deklarácia ľudských práv, OSN 1948,
Medzinárodný dohovor o občianskych a politických právach, 1966,
Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, 1950 Rada Európy,
Charta základných práv Európskej únie, 2000,

Schválením antidiskriminačného zákona Slovenská republika implementovala mimo iných i Smernicu Rady 2000/78/ES z 27. novembra 2000, ktorou sa ustanovuje všeobecný rámec pre rovnaké zaobchádzanie v zamestnaní a povolani.

Významným dokumentom sú Štandardné pravidlá na vytváranie rovnakých príležitostí pre osoby so zdravotným postihnutím prijaté OSN 20. decembra 1993. Signatárske štáty sa zaväzujú vykonávať spoločnú i samostatnú činnosť v spolupráci s OSN na zvýšenie štandardu života, plnej zamestnanosti a zlepšenie podmienok na ekonomický a sociálny pokrok a rozvoj osôb so zdravotným postihnutím.

Valné zhromaždenie OSN súčasne požiadalo členské štáty OSN, aby aplikovali Štandardné pravidlá pri rozvíjaní národných programov na riešenie problémov zdravotne postihnutých osôb.

Vláda SR svojim uznesením č. 590/2001 zo dňa 27. júna 2001 schválila Národný program rozvoja životných podmienok občanov so zdravotným postihnutím vo všetkých oblastiach života, ktorý po niekoľkoročnom úsilí pripravila Rada vlády pre problematiku OZP, resp. jej predchodca KVOZPO. Národný program ... je zvlášť účinným nástrojom, pomocou ktorého sa efektívnejšie darí, napriek určitým problémom, presadzovať riešenie aspoň niektorých našich potrieb. Národný program sa pravidelne vyhodnocuje. Od 1. augusta 2008 vznikla transformáciou Rada vlády pre osoby so zdravotným postihnutím, ktorá prehodnotí súčasné znenie Národného programu a stanoví nové úlohy. Do tohto procesu by sa malo zapojiť prostredníctvom svojich zástupcov predložením návrhov čo najviac zdravotne postihnutých občanov. Národný program môže byť tiež nástrojom na odstraňovanie prvkov diskriminácie z nášho života.

V súčasnosti sa pripravuje ratifikácia Európskej sociálnej charty (revidovanej). Podľa článku 15 bod 3 sa zmluvné strany zaväzujú podporovať plnú sociálnu integráciu a účasť na živote spoločnosti osôb so zdravotným postihnutím, najmä prostredníctvom opatrení, zahŕňajúcich technickú pomoc zameranú na prekonanie komunikačných prekážok a prekážok mobility, ktoré im umožnia prístup k doprave, bývaniu, kultúrnym činnostiam a vo chvíľach vyplnenia voľného času. Pokiaľ SR ratifikuje i tento článok ESCH, stane sa významným nástrojom pri začleňovaní osôb so zdravotným postihnutím do spoločnosti.

Najvýznamnejším medzinárodným dokumentom, ktorý by mal zlepšiť postavenie osôb so zdravotným postihnutím je Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím.

Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím bol prijatý Organizáciou spojených národov dňa 13. decembra 2006. Je výsledkom dlhodobého úsilia organizácií, ktoré sa zaoberajú problémami osôb so zdravotným postihnutím a vyplýva tiež z rastúceho medzinárodného povedomia, že doterajšie dohovory OSN o ľudských právach úplne nechránia osoby so zdravotným postihnutím a tieto sú naďalej diskriminované.

Cieľom dohovoru je zabezpečiť, aby ľudia so zdravotným postihnutím požívali ľudské práva a základné slobody na rovnakom základe ako ktokoľvek iný. Poskytuje ochranu pre ľudí so zdravotným postihnutím na celom svete. Dohovor neustanovuje žiadne nové práva, ale skôr zdôrazňuje a konsoliduje existujúce práva a slobody osôb so zdravotným postihnutím a medzinárodné záväzky štátov. Definuje zdravotné postihnutie ako prvok ľudskej rozmanitosti a vyzdvihuje ich príspevok pre spoločnosť. Obsahuje súhrn všetkých ľudských práv z hľadiska ich uplatňovania ľuďmi so zdravotným postihnutím a na ich prospech ako aj záväzky signatárskych vlád. Zakazuje prekážky pre účasť a podporuje aktívne začleňovanie osôb so zdravotným postihnutím do života spoločnosti.

Zaväzuje zmluvné strany k adaptácii zákonov a nariadení tak, aby boli kompatibilné s dohovorom, ale aj zabezpečuje, aby sa praktiky štátov zmenili tak, aby lepšie integrovali postihnutých ľudí do spoločnosti.

Protokol umožňuje jednotlivcom a skupinám, k porušeniu práv ktorých došlo, obrátiť sa s odvolaním na OSN prostredníctvom zaslania sťažnosti výboru OSN. Tento výbor je zložený z expertov, ktorí sa venujú danej problematike. Predpokladom na takýto postup je vyčerpanie dostupných opravných prostriedkov podľa domáceho práva štátov.

Predkladaný dohovor je medzinárodnou zmluvou, ktorá priamo zakladá práva alebo povinnosti fyzických osôb alebo právnických osôb, ktorá má prednosť pred zákonmi SR. Po ratifikácii bude nadradený našej národnej legislatíve.

Prezident SR ho podpísal 26. septembra 2007. Proces ratifikácie sa už začal pripravovať.

PRÍLOHA Č. 1

Príloha č. 1

Návrh harmonogramu na vytvorenie denného centra pre deti so zdravotným postihnutím v Mestečku

Identifikácia potrieb	Jestvujúce zdroje	Špecifikácia potrieb	Riešenia	Jednotlivé kroky, opatrenia	časový plán implementácie	Zodpovední	Potrebné zdroje na
Nejestvuje denné centrum - stacionár pre deti a mládež so ZP v Mestečku	Kresťanská škola v Mestečku organizuje popoludňtvoivé dielne pre detí a dospelých so ZP	Neexistuje žiadne denné centrum pre deti a mládež so ZP v Mestečku	Výbudovať denné centrum	Urobiť prieskum názorov rodičov na nevyhnutnosť služieb denného centra a ohľadom potrieb detí a rodičov, ktoré by malo centrum uspokojovať	2008	Soc. odd. MÚ v spolupráci s OZ zdravotne postihnutých, rodičia	Financovanie rekonštrukcie, resp. výstavby budovy denného centra, vybavenie denného centra, personálne zabezpečenie činnosti
		Pre prácu v dennom centre sú potrební profesionáli, odborníci,	Získať odborníkov pre prácu v dennom centre	Preskúmať legislatívu ohľadom založenia denného centra	2008	Soc. odd. MÚ v spolupráci s OZ zdravotne postihnutých	denného centra - profesionáli špecialisti. Vyriešiť
	Soc. oddelenie Miestneho úradu v Mestečku organizuje 1-2 krát za rok aktivity pre deti so ZP			Študovať skúsenosti od iných samospráv, ktoré si takéto centrum už vybudovali	2009 2010	Soc. odd. MÚ rodičia	viaczdrojové financovanie denného strediska pre zdravotne postihnuté deti aj do budúcnosti.
				Hľadať vhodné miesto na vybudovanie denného centra	2009 2010	Soc. odd. MÚ prac. skupina	
				Zohnať informácie o potrebných expertoch, špecialistoch	2009 2010	Soc. odd MÚ prac. skupina	
				Vypracovať a predložiť návrh projektuna založenie denného centra	2010	Soc. odd. MÚ prac. skupina	

Partnerská spolupráca všetkých, ktorí sa môžu podieľať na vytvorení centra. Takýmto spôsobom sa dá postupovať aj realizácii iných druhov služieb pre občanov so zdravotným postihnutím. Návrh harmonogramu si samozrejme partneri môžu upraviť podľa vlastných potrieb.

Copyright ©: Anna Reháková: Úvod, kapitola I.
Ing Milan Měchura: kapitola II.

Príručka bola vydaná vďaka podpore Úradu vlády SR v rámci Akčného plánu predchádzania všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerancie roku 2008 ako jedna z aktivít projektu: Participácia občanov so zdravotným postihnutím na odstraňovaní diskriminácie.

Realizátorom projektu je Národná rada občanov so zdravotným postihnutím v SR

Vajnorská 1, Bratislava 831 04
Mail: sekretariat@nrozp.sk
Web: www.nrozp.sk

Všetky uvedené informácie vychádzajú z platnej legislatívy k 1. 1. 2009.

Text neprešiel jazykovou úpravou

Výrobne zabezpečil

RAVES, a.s.

